

Вечірній світ

Михась Ткач

Пам'яті Василя Стефаника

Покотиться сонце у золоті гори на спочинок, і ніщо його не спинить! Затче долини туманом, засіє луки росю, і його пригаслий, не такий дужий, як білого дня, світ відіб'ється у всьому.

Вибалками та лісосмугою подадуться з поля жінки до своїх осель.

Заторохкотять, збиваючи куряву, підводи на шляху: коні, нагнані погоничами, бігтимуть підтюпцем з опущеними головами, фиркатимуть раз по раз, а в їхніх очах уже горітиме вечірній світ.

Чогось мені сумно, чогось мені дивно.

Вже четвертий рік милого не видно...

Хтось зачне оту пісню та й стихне. І запечеться несподівано мелодія на серці в кожної вдови...

Йтимуть вони з великими корзинами, оберемками ботви та зілля. Молоді дівчата сміятимуться пустосміхом, бігтимуть, як дикі кізки, співатимуть про калину та чорняву дівчину, що випровадила козаченька, а тепер журиться, і голови їхні триматимуться високо-високо. Жінки прошкуватимуть позаду заклопотані, зігнуті, чим ближче буде до села, тим сильніше хилитимуться до землі. Гомонітимуть про кляту війну, якій нема кінця, про те, хто скільки сплов льону, як болять руки й спина. Згадають за нужду, бо коли розповісти комусь про неї, то наче й легше на душі.

Так і йтимуть юрбами вслід за сонцем, ховаючись у той вечірній світ...

Тільки Харитина одна попереду всіх бігтиме і все на сонце дивитиметься. Не хотітиметься їй, щоб воно отак швидко сідало. Якби хоч трохи потрималося! Якби хоч трохи повисіло над її хатою, поки вона добіжить! Бо вдома все напризволяще: і ячмінь, який, мабуть, кури докльовують, і голодні діти, що десь кубляться у піску, такі замурзані, що й очей не видно. В хаті ладу нема, а город аж гуде від бур'яну.

І поки той вечірній світ бринітиме, поки хоч трохи буде видно надворі, їй потрібно попоратися по господарству. Бо ніхто за неї нічого не зробить, не порадить і не замінить натружені в полі руки. Вдова вона, як і інші... Нікому допомогти — одна як палець. Ні свекрухи, ні матері — тільки трійко синів, з яких старшенький, як і вона, ходить щодня в поле...

Не встряє Харитина в розмови, бо ними ситий не будеш. Не журиться перед людьми за свого Остапа. Бо журися не журися, а ніхто тобі чоловіка не верне. А як погомонить часом про нього, то тільки біля серця запече так, що й не знатимеш, куди себе подіти. То краще сама собі.

Обжене всі підводи, боса — ноги аж потріскані — аби тільки швидше. І вже під

селом — у довгій, витріпаній вітром, з чорною каймою спідниці, в ледь синій, і не розпізнати якого кольору, кофтині, з латками на ліктях — стане схожою на сіру пташку.

А десь на іншій дорозі в цей час проглядається її син Василь. Теж босий, в латаних штанцях, від куряви аж посірілий.

Зійдуться вони біля хати, мов сонце з землею: Харитина з'явиться з городу з оберемком зілля, а Василь — із вулиці з торбинкою жита. Погомонять. Син розкаже, де він навітрив того зерна. Порадіють. Тоді вхопиться Харитина якийсь лад у господі робити. Дітям насипле холодного борщу, а сама й не присяде. Сюди-туди бігатиме по подвір'ю, аби встигнути й худобу доглянути, й на городі якусь грядку сполоти. Начеб розірвалася, аби тільки б повсюди встигнути. Вештатиметься дотемна. Як риба об лід битиметься, а роботи ще залишиться чимало.

Сяде тоді Харитина в сутінках на рундук — уже й ніг не відчуватиме, — схилить голову на руки й важко зітхне:

— Коли я вже відроблюся?

Так і сидітиме як не своя.

Болітиме їй, що хата обсипалася, що в щілини вітер свище, а помазати ніколи. І буде їй в голові, що завтра треба буде послати старшенького, хоч і знає, як у нього від мотузка плечі болять, за сухим суччям, а самій бігти в поле полоти льон. А вдома треба залишити на цілий день Юраська, якому тільки три роки, і середульшого Грицька під шовковицею: хай бавляться з горобцями вкупі, поки мати додому повернеться. А ще думатиме, як їй доведеться розпалювати вранці ті сирі різки, котрі принесе Василь з-під городів. Ніби бачитиме, як вони довго тлітимуть. Тут треба на роботу бігти, а в печі — тільки дим, що виїдає очі. Нервуватиме, а серце із грудей як не вискочить...

Опам'ятається, гляне на синові чорні, як земля, босі ноги й заніміє: "Важко дається тобі хліб. Ой, сину, сину!" — похилить голову.

Поночіє. Скрипнуть сінешні двері. І відіб'ється у її вікні вечірній світ.

Лататиме синові штанці, а на душі лежатиме: "Треба виткати хоч якийсь шмат полотна. Бо в одного сорочка розлізлася, а в іншого штанці в одних дірках. І спати на чомусь треба, і вкритися". Вколе собі пальця, аж біля серця запече: "Ой, Остапе, Остапе, чи ти є де, чи нема, що ніякої вісточки?" Чорне пасмо кіс впаде на високе чоло, й синьо-синьо задимляться очі...

Гомонітиме подумки з чоловіком: розкаже всеньке, як то важко їй без нього. І буде згадувати, як жили раніше, ще до війни, як щодня, пораючись, вона чекала його з роботи, дослухалася до кожного звуку, а потім чула скрип хвіртки й тихі Остапові кроки. Як усміхався він щиро й гукав весело до сина: "Біжи до мене, Васильку!" Підхоплював малого на руки й носив по двору, потім сідав до столу, а вона подавала вечерю. А то привозив од вітряка борошно й радів: "Добре змолот!" А вона пекла хліб — аж по чотири паляниці, — викладала його на ослін, де він парував та солодко пах.

"Забулося, коли такий хліб і на столі був..." — заболить їй. І задумається, задумається...

— Аби ти, Остапе, хоч у сні дав яку раду, — заговорить враз голосно. — Прийди, голубе, хоч утіш. Скажи, чи довго та війна буде? Скажи, де мені ще трохи напнутися, щоб вийти з цих злиднів?

Снуватиме сивою ниткою, аж поки вона не заплутається в густому волоссі — задрімає...

А у маленькому вікні горітиме вечірній світ.

Діти — спатимуть. Чекатимуть на них далекі світи...